

MEGÚJULÁSI LEHETŐSÉGEK VIZSGÁLATA A SVÉD TÍPUSÚ GYEREKVERS MŰFAJÁBAN KISS OTTÓ ÉG BOLT CÍMŰ KÖTETE ALAPJÁN

Gombos Péter

Bevezető

Tanulmányom tárgya a svéd típusú gyermekversek vizsgálata. Pontosabban annak elemzése, hogy ez a szabadvers sajátosságait hordozó, ugyanakkor viszonylag kötött tematikával és formai világgal rendelkező műfaj mekkora szabadságot biztosít szerzője számára. Az elemzés középpontjában Kiss Ottó e stílusban írott szövegeinek legutolsó darabjai (az *Ég Bolt* című kötete) állnak, arra fókuszálva, hogy a szerző hozzá tudott-e tenni még valami újat a húsz évvel korábban komoly szakmai sikereket elért, *Csillagszedő Márió* című, több nyelven is megjelent könyvének poétikai világához. Vajon létezik-e megújulási lehetőség e területen, s ha igen, élt-e ezzel az a szerző, aki annak idején éppen eredetiségével hívta fel magára a figyelmet?

A svéd típusú gyerekversek és magyarországi fogadtatásuk

A gyermek- és ifjúsági irodalom talán egyik legizgalmasabb műfaja az úgynevezett „svéd típusú gyerekvers”. Amely amúgy szinte minden – persze jobbára fölöslegesen megfogalmazott – szabállyal és elvárással szembemegy, amit a gyerekversek műfajához hagyományosan társítani szoktunk. A 20. század közepéig a gyermeklíra *ab ovo* sajátossága volt a játékos, könnyed, tréfás versvilág (Petres Csizmadia, 2023) és/vagy a weöresi értelemben vett ritmikai és hangzásbeli játékoság. Sőt, éppen Weöres szövegei kapcsán még azt is megtanultuk, hogy a gyermek nem feltétlenül kell, hogy értse a verset ahhoz, hogy szeresse (Komáromi & Rigó, 2007). Vagy másképp fogalmazva: „Nem érteni kell a verset, hanem átélni, felüdülni tőle” (Csűrös, 2013, p. 697). Ehhez az átéléshez, felüdüléshez pedig néha tényleg elég a jó ritmus vagy a nyelvi játékoság. A Csiribiri, A tündér vagy a Galagonya megfejtésére szinte esélye sincs az óvodás vagy épp alsós gyermeknek, mégis lelkesen, vidáman skandálja e verseket. A gyerekvers ugyanis „felszabaduló tudati mozgás, a nyelvi kötöttségek fellazításának terepe” (Lapis, 2025, p. 78).

Aztán az 1960-as években – nem függetlenül az európai ifjúsági irodalmat befolyásoló antiautoriter hullámtól (Hájas, 2015) – feltűnt három svéd költő (Ingrid Sjöstrand, Siv Widerberg, Britt Hallqvist), akik felrúgták a fenti alapelveket, és bebizonyították, hogy a gyerekek számára érdekesek lehetnek a rím, ritmus és hangzásbeli szabályosság nélküli versek is. Méghozzá éppen attól, ami például Weöresnél „másodlagos” jelentőségű volt: a témától, a tartalomtól.

E szabadversek írói kevés eszközzel dolgoztak, valójában az *őszinteség* és a jól megválasztott *téma* tehetette hitelessé és sikeressé a szövegeiket. A témák pedig nem voltak különlegesek, csak fontosak: „A gyermek/kamasz szorongásai, fájdalmai és titkos vágyai (elsősorban az *Ami a szívedet nyomja* ciklus alkotásai): nyomasztó, félelmetes álmok, események elmesélése (pl. Néha csontvázról álmodok), az elvesztett személy hiánya (pl. *Ha volna apukám*), ötletelés és gyermeki találékonyság (pl. *Milyen kár, hogy nincs cipzár a banánon!*)” (Petres Csizmadia, 2023, p. 24).

E svéd versek Magyarországon is gyorsan népszerűek lettek: Tótfalusi István fordításában, szerkesztésében az *Ami a szívedet nyomja* című kötet 1975-től mostanáig 11 kiadást ért meg, és több százezer példányban jelent meg. A siker következménye pedig nem csupán az volt, hogy a hazai olvasók is megismerkedhettek egy új

műfajjal, hanem az is, hogy általában a befogadói (és kritikai!) attitűdnek is el kellett mozdulnia abból a pozícióból, amely Weöres megjelenése nyomán alakult ki. 1983-ban ugyanis kiadták Ágai Ágnes addig fiókban pihenő művét *A titkokat az ujjaimnak mondom el* címmel, innentől pedig szinte megállíthatatlan volt a svéd (típusú) gyerekversek térnyerése hazánkban. Ágai ráadásul mindjárt arra is példát mutatott, hogy Sjöstrandék receptje olyan alap, amelyre lehet építeni, de el is lehet tőle térni. Miközben nála is megjelentek a tipikus témák (barátság, szerelem, kapcsolatok), ő is felismerte, hogy a titokzatosságnál olykor többet ér a kimondás (Bedecs, 2022), emellett olykor nagyobb mélységeket érintett, filozofikus gondolatokat csempészve a skandinávoktól megszokottnál jellemzően rövidebb versekbe. Akár azt megmutatva, hogy egy óvodás számára a létezés végessége pont annyira megfoghatatlan, mint az idő fogalma:

*„Mi van a világ után?
– kérdeztem.
Butaság – mondták –,
a világ után nincs semmi,
a világ után is világ van.
akkor ez csak olyan, mint a
ma, tegnap, holnap.”*

De nagyon pontos a „diagnózis” az egocentrikus világképről is, arról, hogy a gyermek nem tud mit kezdeni a világ (a létezés) tőle független részével:

*„Miért gondolod azt,
hogy én nem voltam,
mielőtt megszülettem?
Én mindig voltam,
csak akkor még
nem akartam róla
szólni neked,
mert még kislány voltál.”*

Összességében – bár itt is megjelenik a gyerekészaj sajátosságaiból, a kicsik világlátásából, félreértéseiből adódó humor – ezek a versek inkább komorabb hangvételűek, helyenként szomorúbbak. Az is érdekes, hogy a kiadó nem az *Ami a szívedet nyomja* kötetnél megismert fekete-fehér illusztrációs világot választotta. Ráadásul Irsa Katalin rajzai nem csupán színességükkel hívják fel magukra a

figyelmet, hanem egyértelműen dominálják is a kötetet, hiszen egy-egy oldalpáron a rövid szövegek között és a másik oldalon is van grafika. Még olyan is előfordul, hogy az illusztráció ad új értelmezési lehetőséget, nyit meg új kapukat. (Lásd: „Meddig felnőtt az ember?” – a képen egy idős embert vesznek körül játékok. Másutt az „óriás” az illusztrációban hatalmas köztéri szoborként jelenik meg – holott erre nincs semmiféle utalás a szövegben).

Ágai Ágnes e kötetével úgy robbant be a magyar gyermekirodalomba, hogy „ötvenpluszos” szerzőként mutatott új utat, és – ami ekkoriban meglehetősen ritkaságszámba ment – későn ugyan, de fokozatosan a felnőttirodalom is „befogadta”.

A folytatásban a svéd típusú gyerekversek magyarországi befogadása már jóval gördülékenyebbé vált, hiszen a kiadók is megtapasztalhatták, hogy igény mutatkozik erre a sajátos hangvételre és az efféle szókimondásra. Így aztán az elmúlt évtizedekben Ranschburg Jenőtől Csorba Piroskán és Lackfi Jánoson át László Noémiig több szerzőtől olvashattunk nagyszerű szövegeket a műfajban, de – alighanem kevesen vitatkoznának ezzel – a svéd gyerekversek magyar szerzői közül Kiss Ottót érdemes első helyen említenünk.

A Csillagszedő Máriaó titka

A gyulai író és költő *Csillagszedő Máriaó* című kötete – máig egyedülálló módon – 2003-ban gyerekkönyvként kapott Év könyve díjat. Érdekes, hogy a könyvnek létezik egy „ősváltozata” is, más illusztrátorral (Kukár István), kevesebb (26) verssel és kis példányszámú megjelenéssel, *Visszafelé hull a hó* címen. A későbbi, 59 verset tartalmazó, Paulovkin Boglárka nagyszerű rajzaival megjelenő *Csillagszedő Máriaó* remek szakmai kritikát kapott, és többek között bolgár és japán nyelven is megjelent. (Itt jegyezzük meg, hogy Paulovkin illusztrációi színesben még erősebbek, a külföldi kiadások jellemzően így is közölték ezeket. Magyarországon sokat kellett várni, mire mi is színesben láthattuk ezt a változatot, a Móra harmadik, felújított kiadása aztán már így látott napvilágot).

Mi volt a szerző, a kötet titka? Egyszerűen „elkapta” a műfaj sajátosságait? Vagy Ágaihoz hasonlóan ő is rögtön hozzá is tudott tenni a skandináv példához, s mindjárt láthatók voltak valamiféle egyedi, Kiss Ottóra jellemző vonások? Az utóbbi mondat egyértelműen kijelentő, talán nem is kapott volna elismeréseket a könyv és az írója, ha nem így lett volna. Az igazán fontos kérdés természetesen az, hogy miként tudta

a költő saját arcára formálni a műfajt, mivel gazdagította azt, és milyen egyedi vonásokat adott hozzá.

Kiss Ottó pontos, gondos szerző, akinek egyik legnagyobb erénye írásainak *szerkesztettsége* (Gombos, 2020). A *Márió*-ban vannak például olyan versek, amelyek nem véletlenül vannak adott távolságra a kötet közepétől vagy épp egymástól. Ahogy nem véletlenül alkot két szöveg egy oldalpárt. Emellett az „egymásba hurkolások” és elvarrások (Jánossy, 2000) szinte pókhálóként szövik át a kötetet, erős koherenciát téve a versek mögé, közé.

„A kötet koherenciáját erősíti az azt átszövő analepszisek és prolepszisek (vissza- és előreutalások) hálózata” (Gombos, 2020, p. 115), amelyek ezenkívül az „epikus szálát” (Dobszay, 2003) is erősítik. Ilyen utalás köti össze a kötet elején olvasható szöveget egy jóval későbbivel:

*„Márió azt mondta, hogy régen, amikor
az apja meg az anyja
elváltak,
ő kutyát kapott ajándékba.
Megkérdeztem a papát,
hogy velük mi van,
de azt felelte,
hogy ők soha nem válnak el,
mert annyira szeretik egymást.
A kutyát már
meg sem említettem.”*

*„Ma vettünk egy kutyát, aki
anya szerint sokkal többet játszik
majd velem, mint a papa valaha is...”*

A második vers önmagában vicces lenne, ha nem ismernénk az előzményt, ha nem itt realizálnánk, hogy a család már véglegesen szétesett, és menthetetlen a szülők kapcsolata.

Ezek az eszközök arra is jók, hogy Kiss Ottó összefüggő fikciós teret alkosson (Károlyi, 2000), olyan teret, amely könnyen, reálisan odaképzeltető a naplószerű monológokat mondó főszereplő mögé.

Érdekes kérdés, hogy ezek a helyenként melankolikus, máskor derűs, humoros, néha ironikus szövegek (Haller, 2022) működnek-e a gyerekolvasó számára is. A választ talán nem kell túlbonyolítani, Elek Tiborral egyetértve: „A szövegek más rétege nyílik meg a felnőtteknek,

más a gyerekeknek” (Elek, 2004, p. 73). Ami általában a svéd gyerekversekre is igaz szokott lenni.

Miközben nem szükséges külön indokolnunk vagy magyaráznunk a *Márió* szakmai sikereit – a külföldi kiadások és az említett díj mellett számos kifejezetten pozitív kritika is megjelent –, s bár tankönyvek is elkezdték idézni, a kötet valahogy mégsem vált széles körben ismertté. Hogy ez még változhat-e, nehéz kérdés, mindenesetre a Móra Kiadó a 20. évforduló apropóján újra kiadta a kötetet.

Az *Ég Bolt* kulcsmotívumai

És Márió nem maradt „magányos”: az új változattal egyidőben ugyanis megjelent a szerző *Ég Bolt* című könyve, amely a küllemével mintha arra utalna, hogy egyfajta párja ez a két évtizeddel ezelőtti versgyűjteménynek: ugyanaz a méret, hasonló a terjedelem, s megint Paulovkin Boglárka az – amúgy csodálatos munkát végző – illusztrátor. Szoros ez a kapcsolat akkor is, ha korábban az *Emese almája* (2006) című kötetet már elkönyveltük kvázi folytatásként, vagy még inkább „párhuzamos történetként”, *A nagypapa távcsövével* (2009) pedig trilógiává bővült a sorozat.

Ha így nézzük, az *Ég Bolt* inkább a sorozat negyedik részeként értelmezhető, ugyanakkor önálló kötetként is teljes értékűen megállja a helyét, ahogyan az előző darabok is. A köteteket így elsősorban a műfaji azonosság, valamint a megszólaló hangok és a stílus hasonló karaktere köti össze. Akárhogy is van, különösen izgalmassá teszi a felvetést a két kötet megjelenése között eltelt két évtized: meg tudott újulni a szerző? A svéd gyerekvers mint műfaj keretein belül maradva tudott még újat, érdekeset mondani? Akár a műfaj Kiss Ottóra jellemző változatához képest is volt továbblépési lehetőség?

Az *Ég Bolt* első harmada nem ad meggyőző választ ezekre a kérdésekre. A szerző kiválóan ismeri a műfajt, hiteles a megszólaló gyerekhang, érdekesek a témák, s a szentenciaszerű megállapítások mellett megkapjuk a humort is – ahogy az a svéd típusú gyerekversekhez (gyerekmonológokhoz) illik. Megvan a Kiss Ottótól megszokott epikus szál is, vagyis a szövegek – miközben önálló versként is megállják a helyüket – egy történetet is elmesélnek. Pontosabban – ahogy ezt már a *Márióban* is remek érzékkel csinálta Kiss Ottó – inkább csak információmorzsákat, történetelemeket kapunk a költőtől, amelyek ugyanakkor elégségesek ahhoz, hogy összerakjunk egy nagyobb egészet a sok kis részletből.

Ám itt még ezzel együtt is azt érezhetjük, Kiss Ottó „biztonsági kúrt” fut. Hibátlanul felmondja persze a leckét, az olvasó pedig nevet („*Anyja szerint, ha meg akarunk ajándékozni valakit, akkor olyan dolgot vegyünk neki, aminek mi is örülnénk. | Én most focicipőre gyűjtök anyának.*”), elmereng („*Vajon ki szereti jobban a virágot? | Aki öntözi, hogy sokáig éljen, vagy aki vázába teszi, hogy gyönyörködjön benne?*”), vagy épp elismerően mosolyog („*Tudjátok, hogy melyik a szebbik nem? Az igen!*”).

Aztán jön egy szöveg, amely után bennakad a levegőnk, s innentől feszülten, gyorsabban olvasunk. Bár egy korábbi versből kiderül, hogy hősünk valamiért nem tudja befűzni a cipőjét, valami gond lehet vele, mégis derült égből villámcsapásként érheti az olvasót a válasz:

*„Miután a szüleim beszéltek az orvossal, és kijöttek hozzám a váróterembe,
anyukám elsírta magát, apukám pedig olyan szorosan átölelt,
hogy azt hittem, sohasem enged el.”*

És innentől nem a szerelem (pontosabban Anna) vagy a felnőttek furcsa, sokszor érthetetlen világa foglalkoztatja elsősorban a fiút. Szembe kell néznie a kórral, szülei melankóliájával, de mindenekelőtt a legfontosabb kérdésekkel: van-e értelme az életnek, miben bízhat az, aki igazán, ennyire mélyen van (Gombos, 2025)?

Hitről egyáltalán nem könnyű jót, jól írni. A kenetes pátoz éppúgy hiteltelenné tehet, mint a túl komolyra vagy a túl viccesre hangolt tanúságtétel. S ha mindezt egy gyerek szájába adjuk, még nagyobb a kihívás (Gombos, 2025). S közben azt se feledjük: „A gyerekhangra írt szövegek paradoxona, hogy a felnőtt szerzőnek olyan gondolatokat kell kimondatnia a gyermekkel, amelyeket nem a gyermek gondol, hanem ő maga” (Pompor, 2010).

Kiss Ottó titka az lehet, hogy *elhisziük*, ezek valóban egy gyerek gondolatai, s vele együtt járjuk be az utat a kereséstől, a bizonytalanságtól – „*Tegnap elfordultam Istentől, de mégis nagyon megörültem, amikor ma újra itt áll előttem.*” – a hit megkérdőjelezhetetlenségéig, csillapító erejéig – „*A kérdés nem az, hogy Isten létezik-e. A kérdés az, hogy mi lenne, ha nem volna.*”

Ahogy anno a *Márióban*, itt is kulcsmotívum a „válaszkeresés” (Petres Csizmadia, 2023), de itt talán még egyértelműbb az, hogy a fiú meg is találja ezeket, sőt ennél többet mutat: *bizonyosságot* érzünk szavaiból.

És e bizonyosság mögött nem a gyermeki naivitás vagy épp tudatlanság van. Hősünk tudja, hogy komoly küzdelem vár rá („*Az a baj,*

hogy mindig valami baj van.”), ha magától nem tudná, elég volna a szüleit figyelni:

*„Azt hiszem, a focicipőt mégiscsak anyának adom.
Hátha attól jobb kedvre derül. És nekem mostanában úgysem
kell.”*

A monológnak vannak olyan részei, amelyek a konkrét helyzet apropóján fogalmazódtak meg, de általánosabbak, s a gyermeki bölcsesség egyértelműsége, tisztasága sugárzik belőlük:

*„Most elmagyarázom nektek, mi az a hit.
Régebben minden vasárnap reggel elsétált az ablakom alatt
egy néni és egy bácsi a sarki templom felé.
Kézénfogva mentek, és az arcukon földöntúli mosoly ült.
Mostanában csak a nénit látom. Vasárnap reggelenként
egyedül megy.
Már nagyon öreg, alig tud járni, de az arcán most is ott van
az a földöntúli mosoly. Na ez a hit.”*

Ennek a versnek „párja” is van, s ez bizonyos szempontból kilóg a kötetből, más szempontból viszont a maga egyszerűségében is az egyik legerősebb verse:

*„Elmegy, dicséri az Urat, hazajön.
Elmegy, dicséri az Urat, hazajön.
Elmegy, dicséri az Urat, hazajön.
Elmegy, dicséri az Urat.”*

S ha már verspárok: ezúttal is tapasztalhatjuk, hogy hiába áll meg saját lábán is egy-egy darab, nagyon erős a kohézió, s nem csupán a fejünkben kirajzolódó történet miatt. Ahogy azt Kiss Ottótól megszokhattuk, hamar az lesz a készletünk, hogy regényként olvassuk a versesokrot.

Ezúttal a kohéziót erősítő, előre vagy visszautaló elemek között több mértani fogalmat találunk (pont, kör, egyenes). A könyv elején olvashatjuk:

*„Tanultuk mértanból, hogy a pontnak nincs kiterjedése.
Vagyis nem létezik, csak mi találtuk ki,
hogyan később az egész mértant ebből a nem létező pontból
hozzuk majd létre:
a vonalat, az egyenest, a négyzetet, a téglalapot, a
háromszöget, de még a kört is.*

*A semmiből így lehet egész világot teremteni.
Pontból leszünk, ponttá leszünk.”*

Majd szinte a könyv legvégén:

*„Ahogy a rajzolt kör egyetlen pontja a kezdet és a vég,
úgy fedi egymást a minden és a semmi.”*

Ezek a versek nemcsak egymásra mutatnak, de önmagukon túlra is. A Kiss Ottó-versek egy további sajátossága, hogy a különböző kötetek között is van kapocs: többévtényi, immár több évtizednyi távolságból is utalnak egymásra versek. A *Márió* utolsó előtti darabja egy különleges metafora, amely nagyon pontosan mutatja meg a két gyerek kapcsolatát:

*„Úgy érzem magam,
mint a hal,
akit kihorgásztak.
Márióval egy zsinór köt össze,
ami láthatatlan,
de mégse lehet elszakítani.”*

Az *Emese almája* végén pedig ezt olvashatjuk:

*„És még egy dolog van, ami végtelen,
az pedig az Emese és az én barátságom,
mert mi is összekötöttük a sorsunkat,
és olyan szorosra kötöttük össze,
hogy azt már soha többé nem lehet eloldozni.”*

Ezek után talán már nem meglepő az *Ég Bolt* egyik utolsó részlete:

*„Ha igaz, hogy a szeretet végtelen, akkor nem az végtelen,
ahogy mi szeretünk,
hisz annak van kezdete és vége. Isten létének viszont nincs
kezdet és vége.
A végtelen szeretet tehát csak az lehet, ahogy ő szeret minket.”*

Kinek szól valójában az *Ég Bolt*? Gyerekversek ezek? Vagy igazán csak a felnőtt értheti őket? Más közönséghez juthat el, érthet el, mint a *Csillagszedő Márió*?

Anno Markó Béla Weöres Sándor *Rongyszőnyegéről* írta: „Gyerekhalmi, felnőttholmik együtt, pompázatos világ” (Markó, 2013, p. 65). Jómagam a *Csillagszedő Máriót* nagyon sokszor feldolgoztam már

diákokkal, 13 évtől fölfelé bárkinek jószívvel ajánlom. Biztos vagyok benne, hogy az *Ég Bolt* ebből a szempontból sem különbözik. S az sem baj, sőt természetes, hogy mást értenek belőle a különböző korú, más-más tapasztalatokkal rendelkező olvasók (lásd fentebb Elek Tibor állítását).

S hogy miről is szól valójában a könyv? Sajnos szinte már giccses lenne az egyik legvalószínűbb válasz („hit–remény–szeretet”), így maradjunk az egyszerűbb megoldásnál:

„Az igazi értelem a szeretet. Ha mégsem,
akkor nincs értelme a világegyetemnek.”

Valójában egy megválaszolatlan kérdésünk maradt, a már a címben is jelzett felvetés. Egy ilyen műfajban – a svéd típusú gyerekvers –, amely szabadverses jellege ellenére meglehetősen egzakt szabályrendszerrel működik, nehezebb újat mondani? Jelen esetben Kiss Ottó két kötete (a *Csillagszedő Márió* és az *Ég Bolt*) között érzékelhető valamiféle különbözőség? Vagy „ugyanazokat a köröket futja” sok év elteltével is?

Összegzés

Azt gondolom, az *Ég Bolt* szép példája annak, hogy az író – jó esetben – akkor ír, ha van mondandója. Bár ezt nem fogjuk megtudni, de azt sejtem, Kiss Ottó mindazt, ami ebbe a kötetbe belefért, regényben is meg tudta volna írni. Vagy rímes, ritmusos versekben is elmesélhette volna mindezt (mindkét műfajban bizonyított már). Az, hogy visszatért egy általa jól ismert, kiismert formához, nyilván inkább segítette az alkotói folyamatot. Hogy több év elteltével írt újra ilyen könyvet, azt mutatja, hogy most érett meg benne egy olyan történet, amelyet *így* szeretett volna elmesélni. Nem a formához keresett cselekményt. Nyilván nemcsak ez a magyarázat, de végül akkor is meg kell állapítanunk: az *Ég Bolt* annak is érdekes lehet, aki már kiseretett a svéd gyerekversekből, s annak is, aki még bele sem szeretett a műfajba.

Végül hadd jegyezzem meg: miközben Kiss Ottó versei már feltűnnek a tankönyvekben is, ismertsége mégis messze van attól, amit művei megérdemelnének. Pedig akár a *Csillagszedő Márió*, akár az *Emese almája* vagy az *Ég Bolt* nem csupán alkalmas, hanem kifejezetten jószívvel ajánlható iskolai feldolgozásra. A gyermeki nézőpont, az őszinteség, valamint a fontos, olykor tabutémák megjelenítése mellett irodalmi értékük, szépségük vagy épp humoruk is

érdekessé teheti e verseket – különösen a kiskamasz korosztály számára.

Ajánlás

Tanulmányomat tisztelettel és barátsággal ajánlom Podráczky Juditnak, aki mindig segítõ szeretettel fordult felénk, tapasztalatlanabb munkatársai felé. Öszintesége, empatikussága és szakmaisága mellett elkötelezettségéért is köszönettel tartozunk, e tulajdonságai miatt nemcsak szakmai kérdésekben számíthattunk, számíthatok rá, és ezért mindig hálás leszek. Büszke vagyok rá, hogy vele, mellette dolgozhattam, dolgozhatok.

Irodalom

- Bedecs, L. (2022). Talán nincs is talány: Ágai Ágnes 90 éves. *Élet és Irodalom*, 66(14), 14.
<https://www.es.hu/cikk/2022-04-08/bedecs-laszlo/talan-nincs-is-talany.html>
- Csűrös, M. (2013). Egyetemes és magyar génusz: Jegyzetek Weöres Sándorról. *Holmi*, 25(3), 695–698.
https://epa.oszk.hu/01000/01050/00114/pdf/EPA01050_holmi_2013_06_695-698.pdf
- Dobszay, A. (2003). „Beszéljenek ezután a halak is!” *Somogy*, 31(6), 509–519.
- Elek, T. (2004). Arányérzék, ritmus és mellérendelő szerkezetek: Kiss Ottóval beszélget Elek Tibor. *Tiszatáj*, 58(4), 69–77.
https://epa.oszk.hu/00700/00713/00152/pdf/tiszataj_EPA00713_2004_04_069-077.pdf
- Gombos, P. (2020). Egy „gyerekes szerző” titkai nyomában: Kiss Ottó gyermekirodalmi munkássága. In P. Gombos, *Az olvasó gyermek: Tanulmányok az olvasáspedagógia, az olvasásszociológia és a gyermek-kultúra tárgyköréből* (pp. 113–122). Savaria University Press.
- Gombos, P. (2025). Még volt...: Kiss Ottó: Ég Bolt. Versek ég alatt, föld felett. *Élet és Irodalom*, 69(33), 20.
<https://www.es.hu/cikk/2025-08-15/gombos-peter/meg-volt-.html>
- Hájas, Cs. (2015). A tekintélytagadó hullám példái a magyar gyermekirodalomban. *Hungarológiai Közlemények*, 16(2), 78–89.
<https://doi.org/10.19090/hk.2015.2.78-89>
- Haller, Z. (2022). Kiss Ottó *Csillagszedő Márió* című kötete és a Kiss-versek tanítása. *Módszertani Közlemények*, 62(4), 98–111.
<https://doi.org/10.14232/modszertani.2022.4.98-111>

- Jánosy, L. (2000). Szövektan. *Élet és Irodalom*, 44(6), 14.
<https://www.es.hu/old/0006/kritika.htm>
- Károlyi, Cs. (2000). Két Ottó. *Élet és Irodalom*, 44(6), 14.
<https://www.es.hu/old/0006/kritika.htm>
- Komáromi, G., & Rigó, B. (2007). Szövegek metamorfózisa és vándorlása a gyermekirodalomban. In M. Szegedy-Maszák & A. Veres (Eds.), *A magyar irodalom története III.: 1920-tól napjainkig* (pp. 461–471). Gondolat.
- Lapis, J. (2025). *Túl a fedélen: Tanulmányok és kritikák a gyerekirodalomról*. Prae Kiadó.
- Markó, B. (2013). Mi van egy rongyszőnyegben? Egy marék betű Weöres Sándorról. *Kortárs*, 57(6), 64–66.
https://epa.oszk.hu/00300/00381/00182/EPA00381_kortars_2013_06_17855.htm
- Petres Csizmadia, G. (2023). A kortárs gyermekköltészet sajátosságai és típusai (4. rész). *Katedra*, 23(7), 24–26. https://katedra.sk/folyoirat/wp-content/uploads/2023/11/Katedra-folyoirat_23_07_24-26.pdf
- Pompor, Z. (2010, június 4.). A megtalált közösség: Kiss Ottó: *A nagypapa távcsöve*. Prae.hu.
<https://www.prae.hu/article/2728-a-megtalalt-kozosseg/>

Szerző

Gombos Péter, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem,
Neveléstudományi Intézet, Anyanyelvi és Gyermekművelésügyi Tanszék.

